

DIALOG ENTRE EL BON CONVIURE I ELS MODELS DE «DESENVOLUPAMENT»

XAVIER ALBÓ
Cochabamba, Bolívia

Els models de l'anomenat «desenvolupament» són diversos i sovint reflecteixen successius intents d'anar-nos apropiant, dins de programes ben elaborats i mesurables en el temps vers un determinat model de societat. Se'ls sol avaluar sobre la marxa d'una manera neutra o acrítica, mesurant si s'han acostat o separat gaire de les metes assenyalades dins dels terminis estipulats.

Però només alguns es llancen a criticar les bases filosòfiques i ètiques del mateix model. I aleshores pot ser que apareguin nous paradigmes i models, o com a mínim noves utopies en les quals podran inspirar-se aquests nous models, com la del «Bon Viure».

El Bon Viure

Va sorgir des de sota, els anys 90, del *Suma Qamaña* aimara i del *Sumak Kawsay* quítxua. Té molt de crítica filosòfica i ètica sobretot del model dominant de desenvolupament econòmic i només en menor grau d'altres models, atès que qualsevol «desenvolupament» fa tuf d'un intent de viure «millor» (alguns, a costa dels altres) en comptes de viure tots «bé».

És una nova «construcció sociocultural» encara en construcció «valgui la paradoxa». Té bones intuïcions i crítiques i en va rebent de noves dels que n'escruien o en discuteixen des de diverses perspectives. Va començar als pobles andins però de seguida es va propagar com foc a d'altres parts, amb el mateix nom o amb altres de més locals. Troba semblances en altres iniciatives com la dels budistes de Butan a l'Himàlaia. Sorgeixen convergències i diversificacions dins d'un procés permanent. Entre nosaltres, encara no se l'ha fet gaire operatiu a través de metes i indicadors.

Els elements clau que ja s'estan concertant m'inclinen a glossar-lo com el conviure bé entre tots, cosa que inclou: a) el benestar propi de cadascun de nosaltres, b) entre els humans, i c) amb tot allò que és vida. Això inclou també la Mare Terra, una expressió més vital, propi a coparticipant que la d'una freda i inerte «Natur», que ressona massa com a mers «recursos naturals» a disposició dels humans.

Tornant a l'arrel aimara d'on va néixer tot aquest procés, algunes germanes i germans aimaras em diuen que fóra més precís anomenar-lo *Suma Qamarasña*, en què el sufix *-ra-* afegeix l'amplitud de participant i *-si-*, un sentit de reciprocitat en el donar i el rebre per al

benestar de tots. Quins complements suggeriran els quítxues, els amazònics, els maies, els kuna caribenys i tants altres pobles originaris en les seves respectives llengües, plenes de nous matisos? Creix una interessant interculturalitat i «glocalització» des de baix i des del que és local.

Prenent una mica de distància, podem rescatar certes convergències entre aquesta construcció encara no cristal·litzada i alguns dels paradigmes igualment canviants del desenvolupament. Aprofundim una mica més en aquesta direcció.

L'antimodel

El model o paradigma dominant és el d'un desenvolupament «modernitzador» i «progressista», que està a les antípodes del *Bon Conviure*. La seva base real és el permanent creixement econòmic dels pocs que dominen els altres, peti qui peti, emprant per a això tecnologies molt costoses, excloents i depredadores, adorant els ídols del mercat lucratiu i la propietat privada. I veiem amb dolor i ràbia com es menysprea els pobres de sempre, als quals només arriben les engrunes, cada vegada més allunyats dels que es lucren a la cúspide. Pel camí també despullen i deixen malalta, si no moribunda, la Mare Terra.

Una de les seves moltes fal·làcies, que va infectar totes les estadístiques de desenvolupament, va ser fer-nos creure que la mesura clau per considerar un país més o menys desenvolupat era el seu producte interior brut (PIB), és a dir la suma acumulada de tot el dinar produït pel país; i encara pitjor, la seva mitjana o «ingrés per càpita», resultant de dividir el PIB pel total d'habitants, sense considerar les abismals diferències entre uns i altres.

Per tot això, més que model, hem d'anomenar aquest paradigma encara dominant, l'antimodel. Aquí no hi insistiré més.

Però hi ha altres iniciatives alternatives a ser considerades perquè inclouen algunes convergències, si més no parcials, amb el *Bon Conviure*.

El paradigma humanista

Prové d'una llarga tradició, dins de diverses tradicions religioses, el cristianisme inclòs. Més recentment ha tornat a prendre forma com una alternativa a l'antimodel. Com ja deien molts humanistes des d'abans,

l'objectiu global del desenvolupament no és *tenir* cada vegada més, sinó *ser* més; no pas acumular més riquesa, sinó més humanitat.

Va tornar així al primer pla el convenciment que la dimensió econòmica no s'ha d'aïllar de les dimensions socials, culturals, històriques i polítiques que atorguen al desenvolupament un caràcter integral i interdisciplinari per recuperar com a objectiu fonamental de tot desenvolupament el sentit de «ben-estar» de tota la població, quelcom que ja sona més proper a *Bon Conviure*.

Els anys 80, Amartya Sen, economista hindú bengalí va catalitzar aquestes i altres inquietuds en el que actualment s'anomena «desenvolupament a escala humana», en el qual es recupera també més fàcilment la dimensió ètica de la política. La vivència de la pobresa en el seu propi país, l'Índia, va incidir sens dubte en el vigor i coherència del seu plantejament, que li va merèixer el Premi Nobel el 1998.

Va ser ell qui va aconseguir desbancar el PIB i substituir-lo per l'IDH (Índex de Desenvolupament Humà) per mesurar el desenvolupament d'un país. Per mesurar-lo inclou indicadors com el benestar humà en salut, educació i l'accés i gaudi de drets humans. De manera complementària, Amartya Sen va desenvolupar altres índexs sobre les potencialitats i capacitats de la gent, tot i que sense emfatitzar gaire la dimensió social solidària.

Però quedar-se només en allò humà i situar-ho en el centre, continuava tenint una limitació. Per sort, apareixia alhora un altre model complementari de l'anterior.

El paradigma de la sostenibilitat

Per una banda pretenia superar els efectes ecològics adversos de l'antimodel modernitzador «progressista». Per l'altra, ens ha fet sentir més humils als humans, com a depenents d'un ambient més ampli, aquella «Casa Gran» on vivim tots.

Aquest paradigma s'ha enfocat des de dues perspectives: la primera emfatitza que els humans tampoc podem subsistir si no tenim cura de la nostra casa gran, el nostre hàbitat. Des de les ciències socials cerca com preveure les necessitats de les noves generacions, com assegurar la sostenibilitat futura de la nostra raça humana.

Aquest era el missatge central de la cèlebre Comissió Brundtland de 1987. Ja cercava l'equilibri en els intercanvis entre les societats i els seus ambients naturals, amb el que feia encara més integral i interdisciplinari l'apropament al desenvolupament. Però tot això es continuava percebent des de la necessitat de la supervivència dels humans. No deixava de ser una perspectiva

antropocèntrica: si ens despistem, la humanitat desapareixerà.

En canvi l'altra perspectiva, sorgida de les ciències naturals, se centra sobretot en la supervivència dels sistemes biofísics i ecològics: la Terra se'n mor. Això encara és més global i radical que la desaparició de la raça humana. Encara més, hi descobrim, cada vegada amb més claredat, que la mateixa humanitat és com el virus que accelera la desaparició de la terra, per exemple, per la seva deforestació sense control i la seva greu incidència com a factor de l'escalfament planetari, cabalment a través d'allò que he anomenat l'antimodel de desenvolupament.

Ambdues perspectives en realitat són complementàries i ambdues ressalten, cadascuna des del seu vessant, la necessitat de tenir un enfocament global, i que les nostres necessitats de convivència no són només entre nosaltres, els humans, sinó també de nosaltres i els altres amb la resta de la natura.

S'acosten així, altre cop, a allò que, de bon començament, ha emfatitzat la visió del *Bon Conviure*, per ser quelcom molt reiterat per pràcticament tots els pobles indígenes del continent i del món.

El retrobament amb el *Bon Conviure*

El somni del *Bon Conviure* i aquests paradigmes alternatius comparteixen, si més no parcialment, el seu rebuig de l'antimodel dominant. Aquests paradigmes alternatius baixen a més detalls operatius. Però el *Bon Conviure* revesteix tot el conjunt d'una espècie d'espiritualitat i utopia.

Ve expressada per la seva insistència en viure «bé» en comptes de «millor», cosa que implica solidaritat entre tothom, pràctiques de reciprocitat i el desig d'aconseguir restaurar els equilibris. En quítxua de *perdonar* se'n diu *pampachay*, aplanar, quelcom que també predicava Joan Baptista.

Implica també viure amb el necessari però amb sobrietat, sense afanys d'acumular ni d'atresorar. En aimara al *ric* se l'anomena *qamiri*, el que tenint sap compartir, i el seu oposat, el *pobre*, és -en aimara i quítxua- el *wajcha*, literalment, l'orfe (encara que ja sigui vell), per no tenir amb qui compartir.

Tot això s'embolcalla amb una aurèola de sacralitat còsmica. Som part d'una Natura, tan viva com nosaltres, maternal. Allò que en el fervor modernista es menyspreava, com ara l'animisme irracional dels pobles primitius, amb aquests nous enfocaments torna, d'alguna manera, a ser molt més respectat.